

Голові разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 20.051.215

Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору наук з державного управління,
доценту, професору кафедри терапії,
реабілітації і морфології Карпатського
національного університету імені
Василя Стефаника

Стовбану Миколі Петровичу

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора, завідувача кафедри права та правоохоронної діяльності Державного університету “Житомирська політехніка” **Драгана Івана Олександровича** на дисертаційну роботу **Фітковського Василя Васильовича** на тему **"Державна міграційна політика в системі післявоєнної відбудови України"**, подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені Василя Стефаника на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертації, зв’язок з науковими програмами, темами

Чотири роки війни росії проти України зумовила безпрецедентні за масштабами демографічні зсуви, депопуляцію цілих регіонів та формування багатомільйонних потоків зовнішніх і внутрішніх мігрантів. У цих екзистенційних умовах, коли держава закладає інституційні підвалини для масштабного повоєнного відновлення, дисертаційне дослідження «Державна міграційна політика в системі післявоєнної відбудови України» має першочергове стратегічне значення. Масштабні потоки біженців, внутрішньо переміщених осіб і трудових мігрантів змінюють демографічну, соціально-економічну та просторову структуру країни, посилюють ризики депопуляції, регіональної асиметрії, втрати кваліфікованого трудового потенціалу й інноваційного ресурсу розвитку. За цих умов державна міграційна політика є базовим драйвером та фундаментом системи повоєнного відновлення, а це вимагає зміни парадигми публічного управління і формування проактивної та стратегічної моделі публічного управління, де міграційні процеси є не ізольованим об'єктом контролю, а наскрізним інтегральним інструментом макроекономічного та безпекового планування.

Все це зумовлює потребу у науковому обґрунтуванні теоретико-методичних засад і практичних механізмів формування та реалізації цілісної державної міграційної політики, орієнтованої на відновлення людського капіталу, просторову збалансованість розвитку та посилення соціально-економічної стійкості України в післявоєнний період.

Таким чином, дисертаційна робота Фітковського Василя Васильовича є надзвичайно своєчасним, самостійним та глибоким дослідженням. Вона безпосередньо відповідає актуальним потребам вищих органів державної влади, профільних міністерств, ДМС та місцевого самоврядування України у створенні дієвого інструментарію для збереження та відтворення головного багатства країни - її людського потенціалу.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науководослідних робіт Карпатського національного університету імені Василя Стефаника за темою «Теоретико-методологічні та прикладні засади розроблення і функціонування інноваційних механізмів публічного управління та адміністрування» (номер 21 державної реєстрації 0120U100494).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі

Основні наукові результати дисертаційного дослідження Фітковського В.В. ґрунтуються на детальному аналізі значного, різнорівневого та репрезентативного масиву нормативно-правових джерел. Автором опрацьовано значну кількість наукових джерел, нормативно-правових актів України, міжнародних документів, аналітичних матеріалів вітчизняних і зарубіжних інституцій, а також статистичних даних, що стосуються сучасних міграційних процесів, демографічних втрат, внутрішнього переміщення населення та проблем повернення громадян у контексті післявоєнного відновлення.

Використаний методологічний інструментарій є коректним, внутрішньо узгодженим та повністю відповідає меті, яка полягає в розробці та обґрунтуванні теоретико-методичних засад і науково-практичних рекомендацій щодо формування та реалізації державної міграційної політики України у системі післявоєнної відбудови на основі комплексного аналізу її теоретичного підґрунтя, світового досвіду, організаційно-економічних і соціально-демографічних процесів, а також удосконалення механізмів публічного управління міграційними процесами.

Поставлена автором мета дисертаційної роботи логічно розкрита.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади реалізації механізмів державного управління процесами міграції» сформовано теоретико-

методологічний фундамент дослідження, уточнено категоріально-понятійний апарат, сформовано авторське бачення сутності міграції та державної міграційної політики, визначено їх місце у системі публічного управління та взаємозв'язки з політиками зайнятості, регіонального розвитку, соціальної, демографічної й безпекової політики, де міграційна політика визначена як ключовий інструмент публічного управління та складова національної безпеки. Автор обґрунтував комплексний підхід до управління міграційними процесами, поєднуючи системний, людиноцентричний та інституційний підходи, а також запропонував методологічну матрицю для стратегічного прогнозування та моделювання управлінських рішень у повоєнний період.

У другому розділі «Організаційно-економічні аспекти реалізації державної міграційної політики: світовий досвід та національні пріоритети» дисертант зробив логічний перехід від теоретичного базису до аналізу чинного регуляторного ландшафту, міжнародного досвіду та специфіки українського контексту в період післявоєнного відновлення. Здійснюючи ґрунтовний компаративний аналіз провідних міграційних моделей розвинених держав (країн ЄС, Канади, США, Австралії), автор демонструє високий рівень аналітичного мислення. Особливу наукову цінність має те, що автор не обмежився описовим підходом, а виокремив конкретні організаційно-економічні інструменти та визначив їх адаптаційний потенціал, обґрунтувавши можливість їх імплементації в архітектуру публічного управління України з урахуванням специфіки поточної депопуляції. Використавши вагому емпіричну базу та ґрунтовні аналітичні узагальнення, дисертант гармонійно поєднав аналіз вітчизняного регуляторного поля з передовим міжнародним досвідом, що дозволило йому сформулювати цілісне бачення організаційно-економічних засад міграційної політики.

У третьому розділі «Шляхи вдосконалення системи управління міграційною політикою держави в умовах післявоєнних викликів» дисертант логічно конвертує напрацьований теоретичний і компаративний базис другого розділу у конкретні архітектурні рішення для системи публічного управління. Дисертант демонструє глибоке розуміння децентралізації, чітко деталізувавши та скоординувавши повноваження центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), органів місцевого самоврядування (ОМС), інститутів громадянського суспільства та міжнародних донорів. Аналізуючи систему органів державної влади, їх повноваження, координацію міжвідомчої взаємодії, роль місцевого самоврядування, соціальних партнерів та інститутів громадянського суспільства, дисертант дав об'єктивну оцінку ефективності чинних організаційних моделей, виявив структурні дисбаланси та

управлінські вузли, які стримують реалізацію цілей міграційної політики в контексті післявоєнного відновлення. Такий критичний підхід дав можливість автору сформулювати цілісну теоретико-методичну концепцію державної міграційної політики України.

Обґрунтованість одержаних результатів забезпечується шляхом комплексного використання в дисертаційній роботі загальнонаукових і спеціальних методів. Обрані методи відповідають сутності об'єкта дослідження. Об'єкт (міграційна політика як цілеспрямована діяльність держави з регулювання міграційних процесів) і предмет (теоретико-методичні засади та нормативно-інституційні механізми формування та реалізації державної міграційної політики України).

Структура дисертації логічна, матеріали розділів викладено відповідно до мети і поставлених завдань. Викладене вище свідчить про достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження. Висновки в цілому відповідають поставленим завданням, відповідно відтворюються в оприлюдненому тексті анотації.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Наукова новизна одержаних у дисертації результатів полягає у вирішенні важливого наукового завдання у галузі публічного управління та адміністрування, що полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні засад формування та реалізації державної міграційної політики України в системі післявоєнної відбудови. У роботі сформовано цілісну теоретико-методичну концепцію державної міграційної політики, в основу якої покладено людиноцентричний та системний підходи, що дало змогу розкрити міграційну політику не лише як напрям державного регулювання міграційних процесів, а як стратегічний інструмент збереження, відновлення та розвитку людського потенціалу держави в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій.

До науково нових результатів дисертації слід віднести також розроблення методичного підходу до побудови державної міграційної політики у взаємозв'язку з пріоритетами післявоєнної відбудови, удосконалення інструментарію аналізу та оцінювання її результативності з урахуванням демографічних, соціально-економічних, регіональних і безпекових чинників, а також поглиблення теоретичних засад розуміння сутності міграції та державної міграційної політики в умовах масштабних суспільних змін. Важливо, що запропоновані автором положення мають комплексний характер і спрямовані на інтеграцію міграційної політики до

загальної архітектури державного управління процесами повоєнного відновлення України.

Загалом наукова новизна одержаних результатів свідчить про вагомий внесок дисертанта у розвиток теорії та практики публічного управління у сфері державної міграційної політики в сучасних умовах.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Фітковського В.В., підтверджується комплексом взаємопов'язаних факторів, які в сукупності свідчать про високий рівень вірогідності отриманих результатів та їхню відповідність сучасному стану досліджуваної проблеми.

Насамперед достовірність результатів забезпечується ґрунтовною теоретичною базою дослідження. Автор спирається на широкий спектр вітчизняних і зарубіжних наукових праць, присвячених проблематиці міграції, публічного управління, демографічної політики, регіонального розвитку, соціальної безпеки та післявоєнного відновлення. Це дало змогу забезпечити належний рівень теоретичного узагальнення, коректно визначити понятійно-категоріальний апарат та обґрунтувати авторські підходи до розуміння державної міграційної політики як складової системи післявоєнної відбудови України.

Переконливість і достовірність сформульованих положень посилюється також використанням належної нормативно-правової та емпіричної бази. У дисертації проаналізовано чинне законодавство України, стратегічні та програмні документи, міжнародні правові акти, матеріали офіційної статистики, аналітичні звіти міжнародних організацій і профільних інституцій. Залучення різномірних джерел інформації дозволило автору всебічно розкрити досліджувану проблематику, зіставити теоретичні положення з практикою державного управління та сформулювати аргументовані висновки й рекомендації.

Важливим підтвердженням достовірності є і коректний добір методологічного інструментарію. Використані в роботі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження відповідають меті, завданням, об'єкту та предмету дисертації. Застосування системного, структурно-функціонального, порівняльного, логіко-аналітичного методів, а також методів узагальнення, групування й прогнозування забезпечило комплексний характер дослідження та належний рівень наукової аргументації.

Достовірність результатів підтверджується також тим, що основні положення дисертації є логічно взаємопов'язаними, послідовно розкривають поставлену наукову проблему і знаходять своє відображення у висновках, які впливають зі змісту проведеного дослідження. Сформульовані автором

рекомендації мають не декларативний, а прикладний характер, ґрунтуються на результатах проведеного аналізу та орієнтовані на реальні потреби державного управління міграційними процесами в умовах післявоєнного відновлення.

Крім того, достовірність і практична цінність одержаних результатів опосередковано підтверджуються їх відповідністю актуальним викликам державної політики України, а також можливістю використання в діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та у науково-освітньому процесі.

Отже, дисертаційна робота Фітковського В.В. характеризується належним рівнем наукової достовірності, а сформульовані в ній наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, логічно виваженими та практично значущими.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Результати дисертаційного дослідження були використані в діяльності асоціацій, підрозділів органів місцевого самоврядування, закладів вищої освіти, а саме: в Івано-Франківській обласній раді (акт №191/01-05 від 06.03.2026 р.), Делятинській селищній раді Надвірнянського району Івано-Франківської області (акт №277/02-3.09 від 09.03.2026 р.) та ГО «НаДихай» (акт №82 від 02.02.2026 р.). Окремі результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес кафедри публічного управління та адміністрування Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка №03.04-29/04 від 25.02.2026 р.), що підтверджено відповідними актами та довідками про впровадження.

Зазначене підтверджує прикладну спрямованість результатів дослідження, їхню наукову обґрунтованість і прикладну, котра виявляється, зокрема, у можливості застосування при підготовці комплексних програм повернення громадян України, їх соціально-економічної реінтеграції, просторово збалансованого розміщення населення, а також у процесі вдосконалення механізмів координації між державним, регіональним і місцевим рівнями управління.

Впровадження напрацювань дисертації в освітній процес закладу вищої освіти забезпечує оновлення змісту навчальних дисциплін, формування сучасних управлінських компетентностей у здобувачів вищої освіти та підготовку фахівців, здатних ефективно діяти в умовах післявоєнної відбудови України. Все це свідчить про значний практичний потенціал результатів дослідження та можливість їх подальшого використання у науковій, управлінській і освітній діяльності.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Фітковського В.В. свідчить про неухильне дотримання автором вимог академічної доброчесності на всіх етапах дослідження – від планування до оприлюднення результатів. Здобувач демонструє відповідальне ставлення до наукової етики, повагу до чужої інтелектуальної праці та розуміння наслідків можливих порушень, що є важливою передумовою якісного наукового дослідження.

У тексті дисертації простежується належний рівень опрацювання наукових джерел, нормативно-правових актів, офіційних статистичних матеріалів та аналітичних документів. Використані автором наукові положення, концептуальні підходи, окремі судження та емпіричні дані інших дослідників і інституцій у цілому подано коректно, із належними посиланнями на відповідні джерела. Це дає підстави стверджувати про відсутність очевидних ознак академічного плагіату, привласнення чужих ідей, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження.

Зміст дисертаційної роботи, характер викладу матеріалу, ступінь узагальнення теоретичних положень, а також сформульовані висновки і рекомендації свідчать про самостійний характер виконаного дослідження. Основні наукові результати, винесені на захист, мають авторський характер, є логічно пов'язаними між собою та відображають особистий внесок здобувача у розроблення заявленої наукової проблематики.

Оприлюднені праці автора відповідають темі дисертації, відображають її основні положення та результати, а рівень їх змістового наповнення не дає підстав сумніватися у належному дотриманні принципів наукової етики. Під час ознайомлення з дисертаційною роботою та публікаціями здобувача не виявлено фактів недоброчесного наукового запозичення, необґрунтованого дублювання результатів чи інших порушень, які могли б поставити під сумнів самостійність, коректність і наукову доброчесність проведеного дослідження.

Таким чином, є достатні підстави для висновку, що дисертаційна робота Фітковського В.В. виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності, а оприлюднені результати дослідження відповідають основним етичним і професійним стандартам, які ставляться до наукових праць такого рівня.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Поряд із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи Фітковського В.В., доцільно висловити окремі зауваження та рекомендації, що мають дискусійний характер і не знижують загальної наукової та практичної цінності проведеного дослідження.

1. У підрозділі 1.3 дисертант ґрунтовно проаналізував методичні підходи до формування та вдосконалення державної міграційної політики з позицій системного, людиноцентричного та інституційного підходів. Автор вдало використав інструменти аналітичної діагностики та прогнозування, зокрема SWOT- і PEST-аналізи, сценарний і трендовий аналізи, а також елементи економіко-математичного моделювання.

Водночас викладеним теоретичним положенням бракує конкретного інструментарію публічного управління. Дослідник не пропонує чіткої системи критеріїв або індикаторів (наприклад, за зразком міжнародного індексу інтеграції мігрантів MIPEX) для оцінки ефективності побудованої політики. Крім того, у методичних підходах практично проігноровано цифрові інструменти (e-governance) в управлінні міграційними процесами. Сучасна методологія формування міграційної політики є немислимою без систем автоматизації, електронних реєстрів (зокрема ВПО), використання інструментів **Big Data** та **Data Science** для аналізу міграційних трендів, а також інтеграції національних баз даних із європейськими системами (зокрема, **Eurodac** та **Schengen Information System — SIS**). Ці аспекти, на жаль, залишилися поза науковою увагою дисертанта, що дещо знижує прогностичний потенціал запропонованого методичного інструментарію.

2. Проведений дисертантом в підрозділі 2.3 (с.122-148) аналіз соціально-економічних процесів реалізації державної міграційної політики в умовах післявоєнної відбудови є актуальним та логічно структурованим. Дисертант правильно ідентифікує ключові загрози для людського капіталу (зокрема ризики «відтоку мізків» та фіскальні дисбаланси) й обґрунтовує необхідність переходу до проактивної моделі управління. Водночас, описуючи «побудову стійкої, інклюзивної економічної системи», автор дещо оминув увагою взаємозв'язок між міграційною політикою та процесами повернення й адаптації воїнів із фронту. У публічному управлінні відбудовою ці процеси є нерозривними, адже тривала відсутність ефективних програм реінтеграції демобілізованих військовослужбовців та членів їхніх сімей (зокрема щодо житлового забезпечення, психосоціальної адаптації та створення робочих місць) створює високі ризики їхнього подальшого виїзду за кордон після зняття правових обмежень воєнного стану. Це критичний аспект «пост фронтової міграції» в розрізі утримання людського капіталу.

3. У третьому розділі дисертації (с.149-188), де досліджуються шляхи вдосконалення системи управління міграційною політикою в умовах повоєнних викликів, запропонована автором модель публічного управління має переважно централізований характер та орієнтована на підхід "зверху-вниз" (*Top-down*). Водночас наукова новизна та практична цінність

дослідження суттєво б виграли, якби автор, урахувуючи результати вітчизняної реформи децентралізації, детальніше розробив механізми делегування міграційних повноважень на рівень муніципалітетів, запропонував інструменти оцінки інституційної спроможності територіальних громад приймати міграційні потоки та науково обґрунтував синергетичну модель управління "знизу-вгору" (*Bottom-up*)».

4. Автор обґрунтовано використовує зарубіжний досвід формування міграційної політики та практик повоєнного відновлення (с. 79–106). Разом із тим не всі наведені приклади однаковою мірою адаптовані до сучасних українських реалій. У зв'язку з цим доцільно було б чіткіше окреслити, які саме інструменти зарубіжного досвіду можуть бути безпосередньо імplementовані в Україні, які потребують інституційної адаптації, а які мають радше орієнтовне значення. Це посилює б прикладний характер запропонованих висновків.

5. У висновках та рекомендаціях дисертації автор формулює низку практично значущих пропозицій щодо вдосконалення державної міграційної політики (с. 207–210). Водночас частина з них подана в узагальненому вигляді, без достатньої деталізації етапів упровадження, відповідальних суб'єктів, необхідних ресурсів та індикаторів оцінювання результативності. На наш погляд, більш виразна операціоналізація запропонованих заходів підвищила б рівень їх прикладної придатності для використання у практиці органів публічної влади.

Вказані зауваження не є критичними для загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Вони мають дискусійний, рекомендаційний характер, свідчать про складність та багатовимірність досліджуваної проблеми, а також окреслюють перспективні напрями для подальших наукових розвідок. Автору рекомендовано врахувати ці зауваження в подальшій науковій діяльності.

Загальний висновок та оцінка дисертації

З огляду на актуальність теми, наукову новизну, вагомість здобутих автором результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значущість сформульованих положень і висновків, вважаю, що дисертаційна робота Фітковського Василя Васильовича на тему «Державна міграційна політика в системі післявоєнної відбудови України» є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням.

Дисертація відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами); Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Фітковський Василь Васильович - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри права

та правоохоронної діяльності

Державного університету «Житомирська політехніка»,

доктор наук з державного управління, професор

Іван ДРАГАН

Підпис Івана Драгана
Засвідчую:
Проректор з НРР
те вистрової трансформованої
Андрій Морозов

